

لهگه ل بوونی ئەو دەنگۆیهی که گوايه کورد تائىستا نهیتوانیوه ببيته خاوهنى رۆمانیک که هه لگري تاييه تمه ندى و بارى کولتورى و کۆمه لایه تىي خۆمانه بىت، به لام لیرو له وى کۆمه لیک هه ولى جدى و لیبراو ده بىنرین، که وهك سه ره تاي هه نگاویکی گه وره تر مایه ی دلخۆشى و له سه رپى وه ستانى ئەم ژانره یه له نىو ئە ده بىياتى کوردیدا.

(گره وه ی به ختى هه لاله) تازه ترين رۆمانى نووسه رو رۆماننوس (عه تا نه هایى) ه، که له ماوه ی پيشوودا له لایه ن چاپخانه ی رهنجه وه چاپ و بى وکرايه وه، گرنگی ئەم رۆمانه له ویدايه که باس له کيشه یه کی هه نووکه یی ئەمروى کۆمه لگه و بوونی تاکی کوردی ده کات له نىو کولتورى ئەوروپا، له و بهرکه وتنه شارستانىيانه ده دویت که تائىستاش له لای تاکی کوردی وهك خۆره ی گیان و رۆح و عه قل، سایه ی به سه ر ژيان و بىرکردنه وه ره فتارماندا کردوه، کۆی رووداو و به سه رهاته کانی ئەم رۆمانه له نه خۆشخانه یه کی ولاتى سویده وه ده ستپیده کات... کاتیک (هه لاله) وهك پاله وانى رۆمانه که، له سه ر چپای نه خۆشخانه له نىوان مه رگو و ژياندا، چاوه روانى سات له دواى سات کالى ده کاته وه، هه لاله کچى ولاتیکه که به حوکمی دابونه ریت و سیسته م سیاسى و په یوه ندىیه کۆمه لایه تى و ئابوورییه کان، له ژیر کاریگه رى بىرى خیله کيانه و باوکسالارى و کولتورى دواکه وتوودا ده بىته قوربانى و نیچى رى راوچیه کانی جوانى ژيان و ئاره زوى مرؤف، هه لاله کچى پیاویکی سیاسیه که خاوهنى خه بات و تیکۆشان و قوربانیدانه، به لام ئەم سیاسىیون و خه بات و قوربانیدانه نه یوانیوه زه ره په ک و له م باوکه بکات که ده سه تبه ردارى په یوه ندىیه فیدوالبیه ته کان بىت و خزمه ت به ئاستى رۆشنبرى و پيشکه وتنى بکات و ره نگدانه وه یه کی دروستى له سه ر په یوه ندىیه کانی هه بىت، به تاييه ت له چوارچىوه ی خیزاندا. بوونی ئەم باوکه و کاریگه رى له سه ر رووداوه کانی ناو رۆمانه که، وینه ی هیزه سیاسیه کوردیه کانه بۆ بهرگىکردن له چه مک و بابه ته پىرۆزه فه رزکراوه کان و چه پاندنى ئاره زوو و بىرکردنه وه ی نه وه یه کمان نیشاندده دات که هه ولى گۆرانکارى ده دن له سه ر ئاستى کولتورى و کۆمه لایه تى، چونکه بىرکردنه وه ی ئەم هیزانه ی که بریارى ئەمروى چاره نووسى ئاینده ی مرؤف و کۆمه لگه یان به ده سه ت، سه ر به و کولتورهن که رىگه به نوویونه وه له فکرو په یوه ندىیه کاندانا ئایه نه وه و به رژه وه ندىی خۆیان له وه دا ده بىننه وه که کۆمه لگه و تاك په تاکی ئىنسانه کان له لىتاوی دواکه وتووی و گه مژه بیدا به یلنه وه.

ده سپیکى رۆمانه که چه ند دىرککه که وا له خوینهر ده کات تا دواين دىر شوین رووداوه کان بکه ویت و به دووى

گرهوی بهختی هه لاله

ئیدریس عه لى

له نىو ژانره کانی ئە ده ب و پانتایى کاره هونه ریه کاندانا (رۆمان) رۆلیکی چالاک و کاریگه ر ده بىنیت بۆ گىرانه وه ی به شیکى گرنگى میژووى ئەو رووداو و کاره ساتانه ی که له رابردوودا روویانداوه... رۆماننوسى سه رکه وتوو خاوهن ده قى نه مر، هه میشه به شیک له پرسه واقعى و کۆمه لایه تیه کان و گرفت و کيشه کانی کۆمه لگه ده کاته سه ر هیللى کارو نووسینه کانی خۆی. داھینه ر ئەو که سه یه که کۆی مه عریفه و ئاستى رۆشنبرى و زانیارییه ورده کانی له سه ر چه م بوارو کایه کاندانا چرپه کاته وه و له رىگه ی به کاره یانانى زمانى ئە ده ب و خولقاندنى که شیکى هونه رىيانه وه خوینهر ده خاته نىو بازنه ی فه نتازیاو خه یالى خویه وه.

چارەنووسى رەشى (ھەلەلە) بىكەۋىت، (عەتا نەھابى) ھەر لەسەرەتاي رۇمانەكەۋە خەنجەرىكى ھىناۋە كە «ولاتەۋ ۋلات شارەۋ شار دۋاي ھەلەلە دەكەۋىت» ۋ تا كۆتايى رۇمانەكە پىمان دەلەت ئەۋ خەنجەرە كۆلتوررىكە ياخود ئامانەتتەكە لەلەپەن باۋكى ھەلەلەۋە دراۋە بە شىرزادى مىردى ھەلەلە، بۇ ئەۋەى ئەگەر لە ۋلاتى سويد ژنەكەى سەرپىچى دابونەرىتى كۆمەلەيتى كوردى كە بە ۋ خەنجەرە چارەنووسى شەلالى خويىن بىكرىت، ھەلەلەش بەۋ پىيەى لە ژىر كارىگەرى خىزانىك ۋ باۋكىكى ترادىسيۇنىدا پەرەدەكراۋە، ھەر لە مندالىيەۋە ئارەزۋى ئەۋەى كوردۋە ۋەك كور مامەلەۋ ھەلسوكەۋت بىكات، تەنەت پىشى خۇشبوۋە لەبرى ھەلەلە بە (ھەلە) بانگى بىكەن ۋ سىفەتى كورنە بەرپتە ناۋەكەى، ۋەك چۆن ئەم حالەتە لە رەفتارو بىركردنەۋەشىدا رەنگدەداتەۋە، باۋكىشى كە پىاۋىكى سىياسى ۋ خىلەكپىە زۆر دلى بەم كارەى ھەلەلە خۇشە، ئاخىر لەئىۋ بىنەمالە تەقلىدىيەكاندا ئافرەت جىگەۋ رىگەى نزمەۋ خاۋەنى ھىچ بىرارىك نىيە، رەنگە ھەلەلەش لە تەمەنى مندالىي خۇيدا باش دركى بەۋ راستىيە كوردىت بۆيە ۋەك كور خۆى نىشانەدەت ۋ پىشت دەكاتە سىفاتە مېيىنەكانى خۆى، ھەتاۋەكو لەم رىيەۋە بىرك لە ئازادىيەكانى بۆ بگەرىتەۋە.. كاتىك بەھۋى ھەلومەرجى سىياسىيەۋە مالى ھەلەلە لە ئىرانەۋە دىن بۆ كوردستانى عىراق ۋ لە ئوردوگاي حزبىكى نەيارى دەسەلەندا بە خاۋوخىزانەۋە نىشتەجىدەبن، ئىتر ھەلەلە دەكەۋىتە نىۋ سەردەم ۋ دىنبايەكى تازەۋە بەر كۆمەلەك كەسايەتتى تازە دەكەۋىت، بەلام تا ئەۋ لەحزەش ھەر جلى پىاۋانەى لەبەردايەۋ چەكى لەشاندايە، چۈنكە لەناۋ فەزاي سىياسى ۋ ھەلومەرجى ئوردوگاشدا كە پەيۋەندىيە سىياسىيە خىلەكپىەكان زالە، دىسان ئافرەتى كورد ۋەك بوۋنەۋەرىكى مەكەچ تەماشادەكرىت.. بۆيە ھەلەلە دەيەۋىت لەم رىگەۋە بە باۋكى بلىت «منىش ھىچم لە پىاۋانى تىكۆشەر كەمتر نىيەۋ خاۋەن ئىرادەۋ كەسىتتى خۆم»، تا ئەۋ شۆيىنەى برايمۆك لە ئىزگەى حزب دەناسىت ۋ ئەمىش ۋەك پىشكەشكارى بەرنامەيەكى ئىزگە ۋردە ۋردە تىكەلاۋ بە جۆرە پەيۋەندىيەكى تر دەبىت، بەتايىت برايمۆك كە كەسايەتتىيەكى رۆشنىرى ناۋ حزبو ئەۋ ئوردوگايەيە، ھەر زوۋ مخابەبەى فىكرو بىركردنەۋەكانى ھەلەلە دەكات ۋ ھەلەلەش بەۋيەرى بىراۋە عاشقى برايمۆك دەبىت ۋ سەرسام دەبىت لەبەردەم ھەلسوكەۋت ۋ بۆچۈنە تازەكانىدا. ھەلەلە ھەست دەكات برايمۆك جىاۋاز لە تىكۆشەرەكانى تر بىردەكاتەۋە، بۆيە مەمانەى خۆى پىدەبەخشىۋ لەپەنا خەبات ۋ ژيانى پىشمەرگايەتىۋ

سەختىي ھەلومەرجى ئوردوگاداۋ دوور لە چاۋى سىياسىيە خىلەكپىەكان، بە بىدەنگى سەرەتاي عەشقىكى پاك ۋ قول دەستپىدەكات، تا گەپىشنى ھەلەلە بە ۋلاتى سويدو ھاتنى شىرزاد ۋەك مىرد بۆ لاي ھەلەلە، تارمايى عەشوق بۆچۈنە جوانەكانى برايمۆك كارىگەرىيان دەبىت لەسەرى.. تەنەت باسى ئەۋ عەشقە لەدەستچۈۋەشى بۆ شىرزاد كوردۋو، دواجار برايمۆك دەمىت ۋ ھەلەلە لە ۋلاتى سويدوۋە ھىشتا سەرمەستە بەۋ عىشقە.

ژيانى ھاۋسەرىي ھەلەلەۋ شىرزاد ھەر لە سەرەتاۋە بەناكۆكىيەكى قول دەستپىدەكات.. ناكۆكىيەك كە رەگورپىشەى دەچىتەۋە ناۋ كۆلتوررو پەيۋەندىيەكان، چۈنكە ھەلەلە ماۋەيەكە لە ۋلاتى سويدوۋە تا ئەندازەيەك دەستبەردارى جۆرى پەيۋەندىيەۋ بىركردنەۋەى خۆرەلەتتىيانە بوۋەۋ شىرزادىش بەھەمان ئەۋ عەقلەۋە چۆتە سويدو ژيانى ھاۋبەشى لەگەل ھەلەلە پىكەپىناۋە، كە لە كوردستان ۋ ئوردوگا ھەيىبوۋە. شىرزاد بەخەنجەرىكەۋە دەچىتە ۋلاتى سويد، ئەۋ خەنجەرەش ھىچ نىيە جگە لەۋەى كە چارەنووسى ھەلەلە سۈور دەكات، چۈنكە ئەم تەۋاۋ تىكەل بەژيان ۋ كۆلتوررو شارستانىيەتى سويد بوۋە، بەلام شىرزاد كە لە ئوردوگاۋە خەنجەرەكە لە باۋكى ھەلەلە ۋەردەگرىت بۆ ئەۋەيە ئەگەر ھەلەلە نەيتوانى ۋەك ژنىكى مەكەچى مىردو پىاۋ ئىدامە بەژيانى خىزانى بدات، ئەۋا بەۋ خەنجەرە سەردلى بىپىكىت، دواجار چارەنووسىش ھەروابوۋ. كىشەى شىرزاد لەگەل ھەلەلەدا لەۋيۋە دەستپىدەكات كە شىرزاد داۋا لە ھەلەلە دەكات كە رابردوۋى خۆى لەياد نەكات ۋ پىي دەلەت تۆ يادت چۆتەۋە كە كىيىت ۋ كچى چ پىاۋىك ۋ چ كۆمەلگەيەكىت.. ھەرچىي ھەلەلەشە دەيەۋىت شىرزاد بخاتە سەر رىچكەى ژيانى ئەۋرۋىپانەۋە، بۆ ئەۋەى دەستبەردارى بىركردنەۋەى كوردىيان بىت، چۈنكە بەراى ھەلەلە كۆلتوررى ئەۋرۋىپى ئىنسانىترەۋ حورمەت ۋ رىزى تىدايە بۆ مروف، بەلام شىرزاد دەستبەردارى ئەم جۆرە پەيۋەندىۋ كۆلتوررە ناپىت ۋ رۆژ لەدۋاي رۆژ ناكۆكىيەكانىان قولترو تۆختر دەبىتەۋە.

دكتور سەعدى كە لە بەشى كۆتايىي رۇمانەكەدا دەردەكەۋىت، ۋەك بىژەرى رووداۋەكانى ناۋ رۇمانەكە مامۇستاي زانكۆيەۋ ھەلەلە لاي ئەۋ دەرس دەخوئىت، دكتور سەعدى كارىگەرىي زۆر لەسەر فىكرو بىركردنەۋەى ھەلەلە دادەنەت ۋ ئاراستەى ژيانى دەگورپىت، تەنەت دەچىتە ناۋ قولايى كىشە خىزانىيەكانى ھەلەلەۋ شىرزادىشەۋە، ھەر ئەمەشەۋادەكات لەپاش جىاۋونەۋەى ھەلەلە لە شىرزاد ئىتر پەيۋەندىيە ھەلەلەۋ دكتور سەعدى لە خويىندكارو مامۇستاۋە دەبىتە پەيۋەندىيەكى عاشقانى،

لەم رۆمانەدا خەیاڵ و زمانیش وەک رەگەزێکی بنچینهیی
 ھەر تیکستیکی ئەدەبی رۆلێکی بالایی ھەیە و خۆینەر ھەست
 بەچۆرە ئارامییەک دەکات لەکاتی خۆبندنەوەدا، چونکە
 رۆلی زمان لە ھەر تیکستیکی ئەدەبیدا لەویدا بەرجەستە
 دەبێت کە رووداو و بەسەرھاتەکان چەند ئالۆزین، زمان
 دەتوانێت بەشێوەیەکی سادە بیانگێڕێتەوە.

لەکۆتایی ئەم رۆمانەدا خۆینەری وریا کۆمەڵێک
 پرسبیری لە لا دروست دەبێت، ئایا لە کۆی ئەم رووداو
 و بەسەرھاتانەدا کێ تاوانبارە و کێ بێتاوان؟ ریشەیی ئەو
 قەدەر چارەنووسانە دەچنەوێت، کە وا لە چارەنووسی
 ھەلەکان و شێرزادەکان دەکات بەو درەدە برۆن؟ سیحری
 ئەو جۆرە پەییوەندییە نادروستە کۆمەلایەتیانە لە چیدان،
 کە وا لە مرۆفی کورد دەکات دەستبەرداری نەبن و خۆین و
 قوربانی لەپێناویدا بدن؟ ئەمانە چەندین پرسبیری دیکە
 ئەم رۆمانە بەدوای خۆیدا دەبھێنێت و ھەست دەکریت کە
 ئیتر بەسەرھاتی (گرەوی بەختی ھەلەلە) ھیشتا تەواو
 نەبوو و دەکریت لە چەندین رەھەندو پانتایی دیکەو
 بگێردرێتەو وەو باس بکریت.

بەلام شێرزاد پاش جیابوونەو وەش دەمارگێری پیاوسالاری
 بەرینادات و کاتیکی بەعەشقی ھەلەلە و دکتۆر سەعدی
 دەزانێت خەنجەرەکی دەخاتە کارو چارەنووسی ھەلەلە
 لێل دەکات... بیگومان پیشتریش شێرزاد ھەر گومانی
 لە دکتۆر سەعدی ھەبوو، لەکاتیکی دکتۆر پیاوویی
 فارسە شێرزاد دەمارگێری نەتەوویی دەیگریت و بەھەلەلە
 دەلێت نابێت لەگەڵ پیاوویی عەجەمدا تیکەلایی خیزانی
 درووستبکریت.

رۆماننووس عەتا نەھایی لەم ئەزمونە دەگمەنەیی
 خۆیدا کاری لەسەر دژواری ھەلومەرجی ژبانی پەنا بەرانی
 کورد کردوو لە ئەوروپا، بەو پێیەکی کە تاکی کوردی لەناو
 کولتووور شارستانیەتی ئەوروپادا دەبنە قوربانی عەقڵی
 خۆرھەلاتییانە، بەرکەوتنی شارستانیەتی جیاوازیەکان و
 قبوولنەکردنی کولتووور بێرکەوتنەووی خۆرھەلات و
 ئەوروپای لە رێگەکی چەند کاراکتەر رووداویکەو
 تەزیفکردوو، چونکە زۆریک لە ئێمە ئەوروپا بە کارگەیکەو
 بازارپێکی گەرە چاو لێدەکەین بۆ پارە پەیداکردن و
 خۆدەولەمەندکردن.

